Gazdasági jogok az Európai Unióban

BALOGH ANDRÁS

Felszínesen ítélve, indokoltnak látszik a kérdés: lehet-e egyáltalán európai jogról beszélni, amikor közismert, hogy az Unió két alapító állama az Európai Alkotmány ratifikálása ellen szavazott? Meggyőződésem, hogy a válasz egyértelmű igen, tekintettel arra, hogy 2004. október 24-én az Európai Unió huszonöt tagállamának képviselője aláírta Brüsszelben az Európai Alkotmány létrehozásáról szóló Szerződést. [1]

A Szerződésnek voltak előzményei is, ugyanis negyvenhét évvel korábban Rómában írták alá a hat államot tömörítő Európai Gazdasági Közösség Szerződését. A történelmi léptékkel mérve rövid idő alatt sok minden változott a közös ideálok, a demokrácia és a szabadság szellemében, és ugyancsak Rómában kezdődött 2003-ban az uniós alkotmányt véglegesítő kormányközi konferencia is. Nem hagyató azonban figyelmen kívül, hogy a szerződés történelmi előrelépést jelent ugyan, de korántsem tekinthető az utolsó lépésnek, hanem egy folyamat részének, melynek során az európai országok állandóan fejlődnek, és minden fejlődési szakasz új kiindulási pontot jelent a további haladás, az integráció fejlődése útján, az „európai testvériség" építése érdekében – amint azt másfél évszázaddal korábban Victor Hugo megfogalmazta.

Európai Alkotmány tehát van. Hogy még nem ratifikálta minden tagállam, ez igaz, de határozottan állíthatjuk, hogy ez csak átmeneti, leküzdhető és leküzdendő nehézséget jelent, amit felelős politikusok rövid időn belül megoldanak. Feltehető azonban a kérdés, hogy oldható meg ez a valós probléma, tekintve, hogy az Európai Alkotmány nem ír elő megoldást ilyen esetekre. A tévedés veszélye nélkül állíthatjuk, hogy ez nem tekinthető sem mulasztásnak, sem tévedésnek. Az európai alkotmányozó minden bizonnyal abból indult ki, hogy ilyen helyzet előfordulása esetén is alkalmazható, sőt alkalmazandó a nemzetközi jogban rég bevált módszer, hogy tudniillik nézeteltérések esetén egyeztetni, egyezkedni kell, amíg egyetértés (konszenzus) születik. Egyetlen szervezet létrehozása sem lehet öncél. Az általános szabály az Európai Unióra is vonatkozik; az Alkotmány már a Preambulumban kiemeli, hogy az Alaptörvény kidolgozásához Európa kulturális, vallási és humanista örökségéből merítettek ösztönzést, amelyből a személy sérthetetlen és elidegeníthetetlen jogai, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség valamint a jogállamiság egyetemes értékei kibontakoznak. Ugyanakkor meggyőződésüket fejezik ki, hogy a fájdalmas tapasztalatokat követően Európa valamennyi lakója javára továbbra is a civilizáció, a haladás és a jólét útján kíván járni, hogy meg akar maradni a kultúra, a tudásra nyitott kontinensnek, hogy közéletének demokratikus és átlátható jellegét még inkább el kívánja mélyíteni, és világszerte fel kíván lépni a békéért, az igazságért és a szolidaritásért. Múlt- és jövőkép ötvöződik abban a megállapításban, hogy az európai népek felülemelkednek ősi megosztottságukon, és – egymással mind szorosabb egységre lépve – egy közös jövő megteremtésére törekednek, „sokféleségben egyesülnek", hogy így esélyt teremtsenek annak a nagyszerű vállalkozásnak a megvalósítására, amelynek végén e térség, minden egyén jogainak tiszteletben tartása mellett, valamint a jövő nemzedékekért és a Föld jövőéért viselt felelősség tudatában, az emberiség reménységének különleges térségévé válik.

Már az Alkotmánytervezet vitája során hangsúlyozták, hogy a közös célkitűzések megvalósítása nem megy egyik napról a másikra, de egyes országokban már ez a törekvés megindult, és másutt is el kell indítani, mégpedig haladéktalanul. Ennek megfelelően, a jó kormányzás elősegítése és a civil társadalom részvételének biztosítása érdekében, az Unió intézményei, szervei és hivatalai munkájuk során a nyitottság elvének lehető legnagyobb mértékű tiszteletben tartásával járnak el. A nyitottság (transzparencia) viszonylag új fogalom, és nagyon örvendetes, hogy bevonult az alkotmányjogba, azonban ennek is vannak ésszerű határai. Józanul gondolkodva érthető, sőt elfogadható, hogy egyes állami szervek (például a hírszerzők, nemzetbiztonságiak és mások) adataik egy részét nem hozhatják nyilvánosságra, az viszont nehezebben elfogadható, hogy az államkincstár kiadásait mi, adófizetők miért nem ismerhetjük meg legalább nagy vonalakban; ki tudja, hány milliárd lejbe kerülnek a különböző választási kampányok, a költségvetési veszteség miért haladja meg a nemzetközileg is vállalt mértéket, miért nem lehet igazságosabban (illetve embersége sebben) megállapítani a nyugdíjakat, és a kérdéseket akár folytatni is lehetne. Nem is olyan régen

[1] Ezek hivatalos elnevezések: Belgium, Cseh Köztársaság, Dánia, Németország Szövetségi Köztársaság, Görög Köztársaság, Spanyolország, Francia Köztársaság, Írország, Olasz Köztársaság, Ciprusi Köztársaság, Lett Köztársaság, Litván Köztársaság, Luxemburg Nagyhercegség, Magyar Köztársaság, Málta, Hollandia ,Osztrák Köztársaság, Lengyel Köztársaság, Portugál Köztársaság, Szlovén Köztársaság, Szlovák Köztársaság, Finn Köztársaság, Svéd Királyság, Nagy-Britannia és Észak-Írország Királysága. Nem lényeges, de érdekes megemlíteni, hogy az aláírók között vannak köztársaságok, királyságok, sőt egy nagyhercegség is. (Hogy ez mennyire „nagy", azt ítéljék meg az illetékesek.)

kezdték használni az „üvegzseb” kifejezést; a bevételek és kiadások racionális határokon belüli átláthatósága elengedhetetlen feltétele a valódi demokráciának. Ezt a tényt az európai törvényhozó is felismerte és levonta a megfelelő következtetéseket, amik az alaptörvényben is tükröződnek.

Az Európai Unió szövetségi jellegéből következik, hogy egyes jogok szabályozása kizárólag az Unió hatáskörébe tartozik, más esetekben pedig a hatáskör megoszlik az Unió és a tagállamok között. Ennek megfelelően beszélünk kizárólagos és megosztott hatáskörökről.

Az Unió kizárólagos hatáskörébe tartozik: a vámunió, a belső piac működéséhez szükséges versenyszabályok megállapítása, a monetáris politika azon tagállamok tekintetében, amelyek pénzneme az euró, a tengerek biológiai erőforrásainak megőrzése a közös halászati politika keretében és a közös kereskedelempolitika. Ezek mellett, de nem ezekkel ellentétben megosztott hatáskörbe utalja az Európai Alkotmány a belső piac, a szolgáltatáspolitika, a gazdasági, társadalmi és területi kohézió, mezőgazdaság és halászat (kivéve a tengerek biológiai erőforrásainak megőrzését), a környezet, fogyasztóvédelem, a közlekedés, a transzeurópai hálózatok és az energiaügy szabályozását. Mindez nem a jövő század Jókai Mór írta regénye, hanem jól felfogott létérdek, hogy ne a jövő században kerüljön rá sor.

Vámunió

Az Unió vámuniót alkot, amely a teljes árukereskedelemre kiterjed, és magában foglalja a behozatali és kiviteli vámok valamint az azokkal azonos hatású díjak tilalmát a tagállamok között, valamint közös vámtarifa bevezetését a harmadik országokkal fenntartott kapcsolatokban. Ennek érdekében európai rendeleteket és határozatokat fogadnak el egy közös vámtarifa tételeinek konkrét meghatározására.[2] A szabály meghozatalánál figyelembe kell venni a tagállamok és harmadik országok közötti kereskedelem mozdításának szükségességét, az Unión belüli verseny feltételeinek javítását olyan mértékben, amely a vállalkozások versenyképességének javulásához vezet. Ugyancsak figyelembe kell venni az Unió nyersanyag- és félkésztermék - ellátásával kapcsolatos követelményeket, elkerülve a tagállamok közötti verseny feltételeinek torzulását a késztermékek esetében, valamint a tagállamok gazdaságaiban bekövetkezhető zavarok lehetőséget. Ugyanakkor kiemelt jelentősége van az Unión belüli ésszerű termelésfejlesztés és fogyasztásbővítés biztosításának.

Az Európai Alkotmány alkalmazási körében szabályozzák a tagállamok közötti vámügyi együttműködés erősítését.

A fentiekhez szorosan kapcsolódik a rendelkezés, amelynek értelmében a tagállamok között tilos minden behozatalra vagy kivitelre vonatkozó mennyiségi korlátozás vagy azzal azonos hatású rendelkezés. A tilalom azonban nem zárja ki a behozatalra, a kivitelre vagy a tranzitárukra vonatkozó olyan tilalmakat vagy korlátozásokat, amelyeket a közerkölcs, a közrend, a közbiztonság, az emberek, az állatok és növények egészségének és életének védelme, a művészi, történelmi vagy régészeti értéket képviselő nemzeti kincsek védelme vagy az ipari és kereskedelmi tulajdon védelme indokol. Ezek a megszorítások nem válhatnak önkényes megkülönböztetés vagy a tagállamok közötti kereskedelem rejtett korlátozásának eszközeivé.

Ugyanebbe a körbe tartozik az a rendelkezés is, amely előírja, hogy a tagállamok minden kereskedelmi jellegű állami monopóliumot kiigazítanak, úgy, hogy az áruk beszerzési és értékesítési feltételei tekintetében a tagállamok állampolgárai között semmilyen megkülönböztetés ne érvényesüljön. Ezt a rendelkezést minden olyan szervre alkalmazni kell, amelyen keresztül a tagállamok közötti behozatalt vagy kivitelt valamely tagállam jogilag vagy ténylegesen, közvetlenül vagy közvetve ellenőrzi, irányítja vagy érzékelhetően befolyásolja. Ez a rendelkezés az állam által másokra átruházott monopóliumokra ugyanúgy alkalmazandó.

A monopóliumok korlátozása a tagállamok azon kötelezettségével jár, hogy tartózkodjanak minden olyan intézkedéstől, amely ellentétes ezzel az elvvel, vagy amely korlátozza a tagállamok közötti vámok és mennyiségi megszorítások tilalmát érintő rendelkezések hatályát. A korlátozás nem érintheti a termelők érdekeit, tekintve, hogy amennyiben egy kereskedelmi jellegű állami monopóliumhoz olyan szabályok kapcsolódnak, amelyek célja a mezőgazdasági termékek forgalomba hozatalának vagy legjobb áron történő értékesítésének megkönnyítése, a rendelkezés alkalmazásakor az érintett termelők foglalkoztatása és életszínvonala tekintetében egyenértékű biztosítékokat kell adni.[3]

Gazdaság- és monetáris politika

Az Európai Unió céljainak megvalósítása érdekében a tagállamok és az Unió tevékenysége, az Európai Alkotmány elő-

[2] Az európai rendelet és határozat közötti különbségek elemzését adott keretben nem tartjuk szükségesnek, tekintettel arra, hogy ez kizárólag a nemzetközi jog témakörébe tartozik.

[3] L. Az Unió politikái és működése, III-155.Cikk, (1)-(3) bek.

írásainak kell megfeleljen, magában kell foglalja egy olyan gazdaságpolitika bevezetését, amely a tagállamok gazdaságpolitikájának szoros összehangolásán, a belső piacon és a közös célkitűzések meghatározásán alapul, és amelyet a szabad versenyre épülő nyitott piacgazdaság elvével összhangban valósítanak meg. Ezekkel párhuzamosan, ugyancsak az Európai Alaptörvény előírásainak megfelelően és az abban meghatározott eljárások szerint, ez a tevékenység magában foglalja egy közös pénz, az euró bevezetését[4], valamint egy egységes monetáris árfolyam-politika meghatározását és megvalósítását, amelyek elsődleges célja az árstabilitás fenntartása és – e célkitűzés sérelme nélkül – az általános gazdaságpolitika támogatása az Unión belül, a szabad versenyen alapuló nyitott piacgazdaság elveivel összhangban. A tagállamok és az Unió ezen tevékenységei feltételezik a következő irányelvek betartását: stabil árak, rendezett államháztartás és monetáris feltételek, valamint stabil fizetési mérleg.

Gazdaságpolitika

A tagállamok úgy alakítják gazdaságpolitikájukat, hogy hozzájáruljanak az Unió célkitűzéseinek megvalósításához[5]. A tagállamok és az Unió a szabad versenyen alapuló nyitott piacgazdaság elvével összhangban tevékenykednek, elősegítve az erőforrások hatékony elosztását és tiszteletben tartva a fentebb felsorolt alapelveket. A tagállamok a gazdaságpolitikát közös ügyüknek tekintik, és megvalósítása érdekében összehangolják ilyen irányú tevékenységüket. Az Európai Unió illetékes szervei tervezetet készítenek a tagállamok és az Unió gazdaságpolitikájára vonatkozó átfogó iránymutatásokról, és erről jelentést terjesztenek az Európai Tanács elé[6]. A tagállamok és az Unió a szabad versenyen alapuló nyitott piacgazdaság elvével összhangban az iránymutatásokat több szakaszból álló eljárás után az Európai Tanács fogadja el, és erről tájékoztatja az Európai Parlamentet.

A tagállamok gazdaságpolitikájának szorosabb összehangolása és gazdasági teljesítményük tartós egymáshoz közelítése érdekében az uniós szervek figyelemmel kísérik az egyes tagállamok és az Unió gazdasági fejlődését, valamint azt, hogy a gazdaságpolitikák megfeleljenek az általános iránymutatásoknak, és megállapításaikról rendszeres jelentest készítenek. A gazdaságpolitikai iránymutatások betartása tehát többoldalas felügyelet alá esik, a felügyelet megállapításait pedig a döntéshozó szervek elé terjesztik. Amennyiben megállapítható, hogy egy tagállam gazdaságpolitikája nem felel meg az általános iránymutatásoknak, vagy veszélyeztetheti a gazdasági és monetáris unió megfelelő működését, az érintett tagállamot figyelmeztetésben részesíti, illetve ajánlásokat közölhet vele, amelyek nem tekinthetők ugyan kötelező erejű jogi aktusoknak, de betartásukat jól meghatározott gazdasági érdekek biztosítják.

Végső elemzésben a tagállamok közötti szolidaritásra vezethető vissza az a rendelkezés is, amely előírja, hogy ha egy tagállam természeti csapások vagy általa nem befolyásolható rendkívüli események folytán nehézségekkel küzd, vagy súlyos nehézségek komoly veszélye áll fenn, az Európai Tanács európai határozata az érintett tagállamnak bizonyos feltételek mellett uniós pénzügyi támogatást nyújthat.[7]

Megkülönböztetett figyelmet érdemel az a rendelkezés, amelynek értelmében az Unió nem felel a tagállamok központi kormányzatának, regionális vagy helyi közigazgatási szerveinek, közjogi testületeinek, egyéb közintézményeinek vagy közvállalkozásainak kötelezettségeiért, és nem vállalja át azokat. Ez a tilalom nem vonatkozik valamely meghatározott projekt közös megvalósítását illető kölcsönös garanciákra[8]. Hasonlóképpen, a tagállamok nem felelnek egy másik tagállam központi kormányzatának, regionális vagy helyi közigazgatási szerveinek, közjogi testületeinek, egyéb közintézményeinek vagy közvállalkozásainak kötelezettségeiért, és nem vállalhatják át azokat.

A tagállamok kerülik a túlzott költségvetési hiányt; a jelentős mértékű eltérések feltárása érdekében az Unió figyelemmel kíséri a tagállamok költségvetési helyzetét és állandóságállományának alakulását, különösen a költségvetési fegyelem betartását, mindenekelőtt abból a szempontból, hogy a tervezett vagy tényleges hiány túllép-e egy meghatározott referenciaértéket. Kiemelendő, hogy a hiány mértékét nem a költségvetési bevételek és kiadások közötti különbségre vonatkoztatva határozzák meg, hanem a bruttó hazai termékek értékéhez viszonyítják. Nem elhanyagolható, hogy Romániában ez az érték a megállapítottat jóval túlhaladja. Az okok részben

[4] Napjainkban már „polgárjogot" nyert az euró rövidített - EUR -. elnevezés használata.

[5] Az Unió célkitűzéseit az Európai Alkotmány Preambuluma fogalmazza meg.

[6] Az Európai Tanács a tagállamok állam-, illetve kormányfőiből valamint saját elnökéből és a Bizottság elnökéből áll. Munkájában részt vesz az Unió külügyminisztere is. A hatásköri és eljárási szabályok elemzése vagy akár ismertetése a jelen munka keretében nem tűnik szükségesnek.

[7] Az európai határozat teljes egészében kötelező nem törvényalkotás aktus. Amennyiben külön megnevezi, hogy kik a címzettjei, a határozat kizárólag azokra nézve kötelező, akiket címzettként megjelöl. L. Európai Alkotmány 1-33. Cikk.

8 L. Az Unió politikája és működése, III-183.Cikk (l) bek.

ismertek. Megengedhető a referenciaérték túllépése, ha ennek aránya jelentős mértékben és folyamatosan csökkent és a megállapított szinthez közeli érteket ért el, vagy ha a túllépés csak kivételes és átmeneti, az arány pedig közel marad a referenciaértékhez. Ha egy tagállam ebből a szempontból nem felel meg az előírt kritériumoknak, az Unió illetékes szerve erről jelentést készít, amiben figyelembe veszik, hogy a költségvetési hiány meghaladja-e az állami beruházások kiadásait valamint minden más befolyásoló tényezőt, beleértve az érintett állam középtávú gazdasági és költségvetési helyzetét. Ugyancsak az uniós szervek hatáskörébe tartozik jelentés készítése akkor is, ha a kritériumokkal kapcsolatos követelmények teljesítésétől függetlenül azon a véleményen vannak, hogy egy tagállamban túlzott hiány kialakulásának veszélye áll fenn.

A fentebb vázolt esetekben az ellenőrző szerv megállapításairól véleményt küld az érintett tagállamnak, és erről tájékoztatja az EU Tanácsát. Az audiátur et altera pars (a másik felet, az ellenvéleményt is meg kell hallgatni) elv ebben az esetben is érvényesül, tekintve, hogy az érintett tagállam a javaslattal kapcsolatban észrevételeket tehet, amiket az Unió döntéshozó szerve esetenként figyelembe vesz, amikor megállapítja, hogy fennáll-e a túlzott hiány. Amennyiben a hiány léte megerősítést nyer, az uniós szerv késedelem nélkül ajánlásokat fogad el az érintett tagállamra vonatkozóan, azzal a céllal, hogy ezt az állapotot meghatározott időn belül megszüntesse. Jogi szempontból teljesen érthető, hogy az ajánlás elfogadásánál az érintett tagállam kormányát képviselő tanácsi tag nem szavazhat, illetve szavazatát nem veszik figyelembe.

Abban ez esetben, ha a Tanács megállapítja, hogy ajánlásait a meghatározott határidőben nem követte eredményes intézkedés, azokat nyilvánosságra hozhatja. Amennyiben a tagállam továbbra sem tesz eleget, a Tanács európai határozatot fogadhat el, amelyben felszólítja (immár nem ajánlja!) a tagállamot arra, hogy meghatározott időn belül hozzon intézkedéseket a hiány olyan mértékű csökkentésére, amelyet az illetékes uniós szerv szükségesnek ítél. Továbbmenve: ilyen esetben a Tanács az érintett tagállamtól meghatározott ütemezés szerint jelentések benyújtását kérheti, annak érdekében, hogy a tagállam kiigazításra irányuló törekvéseit állandóan felülvizsgálhassa. A szabálynak szankciója is van, aminek megfeleljen, ha az érintett állam nem tesz eleget a fenti európai határozatnak, a Tanács a következő intézkedések közül egynek vagy többnek az alkalmazásáról vagy, szükség esetén, megszorításáról dönthet:

a) megköveteli, hogy az érintett tagállam a kötvények és értékpapírok kibocsátását megelőzően további adatokat hozzon nyilvánosságra;

b) felkéri az Európai Beruházási Bankot, hogy vizsgálja felül hitelezési politikáját az érintett tagállam vonatkozásában, ami egyértelműen hitelképességének csökkenésével jár;

c) megköveteli, hogy az érintett tagállam megfelelő mértékű nem kamatozó letétet helyezzen el az Uniónál, mindaddig, amíg ennek Tanácsa meg nem állapítja, hogy a túlzott hiány kiigazítása megtörtént;

d) megfelelő mértékű pénzbírságot szab ki. Ennek alsó és felső határát alkotmányos norma nem írja elő, de nyilván nem szimbolikus összegről van szó.

A fenti (akár szankcióknak is nevezhető) intézkedések azonban nem véglegesek, mivel az Unió illetékes szerve ezek közül egyeseket vagy akár valamennyit hatályon kívül helyezheti, ha úgy ítéli meg, hogy az érintett tagállamban megtörtént a túlzott hiány kiigazítása, tehát az intézkedések elérték céljukat.

Monetáris politika

Az Unión belüli általános gazdaságpolitikát a Központi Bankok Európai Rendszere támogatja[9], aminek elsődleges célja az árstabilitás fenntartása. Ez természetesen nem öncél, hanem az Európai Unió célkitűzéseinek megvalósítását kell szolgálnia. Ennek érdekében hozták létre a Központi Bankok Európai Rendszerét[10].

A Központi Bankok Európai Rendszerének az alábbi alapvető feladatai vannak:

a) az Unió monetáris politikájának meghatározása és végrehajtása;

b) devizaműveletek végzése;

c) a tagállamok hivatalos devizatartalékainak tartása és kezelése;

d) a fizetési rendszerek zavartalan működésének előmozdítása.

A Rendszer támogatja a hatáskörrel rendelkező hatóságokat a hitelintézetek prudenciális felügyeletére és a pénzügyi rendszer stabilitására vonatkozó politikáik zavartalan megva-

[9] Az Európai Unió célkitűzéseit munkánk Bevezetésében vázoltuk.

[10] A Központi Bankok Európai Rendszerét az Európai Központi Bank és a nemzeti központi bankok alkotják. Az Európai Központi Bank egyedül jogosult euró kibocsátásának engedélyezésére. Hatásköreinek gyakorlásában és saját pénzügyei intézése tekintetében a Központi Bank függetlenséget élvez, amit az Unió intézményeinek, szerveinek és hivatalainak tiszteletben kell tartaniuk.

lósításában. A Rendszert az Európai Központi Bank döntéshozó szervei, a Kormányzótanács és az Igazgatóság irányítják.

Az Alkotmány, a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapokmánya által rájuk ruházott hatáskörök gyakorlása, valamint az ilyen feladatok és kötelezettségek végrehajtása során sem az Európai Központi Bank, sem a nemzeti központi bankok, sem döntéshozó szerveik valamely tagja nem kérhet vagy fogadhat el utasítást az uniós intézményektől, szervektől vagy hivataloktól, illetve a tagállamok kormányaitól vagy bármely más szervtől vagy hivataltól. Ez biztosítja a függetlenség elvének maradéktalan érvényesülését. Ugyanakkor az Unió intézményei, szervei és hivatalai valamint a tagállamok kormányai kötelezettséget vállalnak arra, hogy tiszteletben tartják a függetlenség elvét, és nem kísérlik meg az Európai Központi Bank vagy a nemzeti központi bankok döntéshozó szervei tagjainak befolyásolását feladataik ellátása során.

A jogszabályok hierarchiájának ebben az esetben is érvényesülnie kell. Ennek érdekében valamennyi tagállam gondoskodik arról, hogy nemzeti jogszabályai – nemzeti központi bankjának statútumát is beleértve – összeegyeztethetőek legyenek az Alkotmánnyal és a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapokmányával.

Feladatköre teljesítése érdekében az Európai Központi Bank az Alkotmánynak megfelelően, továbbá a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapokmányában megállapított feltételek mellett európai rendeleteket hozhat egyes feladatok teljesítése érdekében (ezek részletezését adott keretben nem tartjuk szükségesnek). Ugyanez a szerv fogadja el a ráruházott feladatok végrehajtásához szükséges határozatokat, továbbá pedig ajánlásokat és véleményeket adhat, amik ugyan nem kötelező érvényűek, de tekintettel a kibocsátónak az uniós szerv-rendszerben elfoglalt helyére és tekintélyére, nem hagyhatók figyelmen kívül a szabályalkotási eljárás során.

Azon tagállamokra vonatkozóan, amelyek pénzneme az euró, külön rendelkezések vonatkoznak, amelyek a közeljövőben Romániára minden valószínűség szerint még nem alkalmazandók, ezért megelégszünk azzal, hagy közülük mindössze néhányra utaljunk. Az Európai Unió azon tagállamaiban, amelyek pénzneme az euró, a költségvetési fegyelem és a költségvetési felügyelet erősítése fokozott mértékben hangolandó össze; a rájuk vonatkozó gazdaságpolitikai iránymutatásoknak biztosítaniuk kell ezek összeegyeztethetőségét az Unió egészére elfogadott iránymutatásokkal. A fenti intézkedések elfogadásakor a Tanácsnak csak azok a tagjai vesznek részt a szavazásban, akik azokat a tagállamokat képviselik, amelyek pénzneme az euró.

Annak érdekében, hogy az eurónak a nemzetközi pénzrendszerben elfoglalt helyét (tegyük hozzá, előkelő helyét) biztosítsa, az Unió erre felhatalmazott szervei európai határozatban állapítják meg a gazdasági és monetáris unió szempontjából különösen jelentős ügyekben a nemzetközi pénzügyi intézményekben és konferenciákon képviselendő közös álláspontokat. Ezeket a határozatokat az Európai Központi Bankkal folytatott konzultációt követően fogadják el. Természetesen a szavazáson csak azon tagállamok képviselői vesznek részt, amelyek pénzneme az euró (tehát nem szavazhat például Nagy-Britannia és Észak-Írország Királyságának képviselője sem).[11]

Az eltéréssel rendelkező tagállamokra nem vonatkoznak az Európai Alkotmány egyes rendelkezései:

a) az átfogó gazdaságpolitikai iránymutatások azon részei, amelyek általános jelleggel az euróövezetre vonatkoznak;

b) a túlzott hiány orvoslására vonatkozó kényszerítő eszközök, amikre fentebb utaltunk;

c) a Központi Bankok Európai Rendszerének célkitűzései és feladatai;

d) euró kibocsátása;

e) az Európai Központi Bank jogi aktusai;

f) az euró alkalmazására vonatkozó intézkedések;

g) a monetáris megállapodások és az egyéb árfolyam-politikai intézkedések, amint azokat az Unió politikáira és működésére vonatkozó rendelkezések szabályozzák;

h) az Európai Központi Bank Igazgatósága tagjainak kinevezése;

i) a gazdasági és monetáris unió szempontjából különösen jelentős ügyekben a nemzetközi pénzügyi intézményekben és konferenciákon képviselendő közös álláspontot meghatározó európai határozatok;

j) a nemzetközi pénzügyi intézményekben és konferenciákon való egységes képviselet biztosítására irányuló intézkedések.

Ennek megfelelően az idézett szabályokban a „tagállamok" kifejezés alatt csak azokat az államokat kell érteni, amelyek pénzneme az euró. Tehát az eltéréssel rendelkező tagállamokat és azok nemzeti központi bankjait nem illetik meg a Központi Bankok Európai Rendszerének keretében biztosított jogok, és természetesen nem terhelik az ott megállapított köte-

[11] Ezekre az európai törvényhozó az „eltéréssel rendelkező tagállam" kifejezést használja, ami új, de idővel meg kell szokni.

lezettségek sem.

Az Európai Központi Bank, más uniós szervekkel együttműködve, legalább kétévente egyszer jelentést tesz az Európai Tanácsnak az eltéréssel rendelkező tagállamok által a gazdasági és monetáris unió megvalósítására vonatkozó kötelezettségek teljesítésében megtett előrehaladásról. A jelentésekben arra is ki kell térni, hogy ezen tagállamok nemzeti jogszabályai – nemzeti központi bankjaik statútumait is beleértve – mennyire egyeztethetőek össze az Alkotmánnyal (természetesen az Európai Alkotmánnyal), illetve a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank alapokmányával.

A jelentéseknek az alábbiakra is ki kell térniük:

a) az árstabilitás magas fokának elérése; ez olyan inflációs ráta esetén áll fenn, amely közel esik az árstabilitás tekintetében legjobb eredményt felmutató legfeljebb három tagállamához;

b) az állam pénzügyi helyzetének fenntarthatósága; ez olyan költségvetési egyenleg elérését jelenti, amely nem mutat fel túlzott hiányt;

c) az európai Monetáris Rendszer áfolyam-mechanizmusa által előírt normál ingadozási sávok betartása legalább két évig, anélkül, hogy az euróval szemben leértékelésre kerülne sor;

d) az eltéréssel rendelkező állam által kért konvergencia és a tagállam részéről az árfolyam-mechanizmusban részvétel fennhatósága, ami a hosszú távú kamatszintben tükröződik.

A felsorolt kritériumokat és azt az időtartamot, amelyen keresztül azokat be kell tartani, a konvergencia kritériumokról szóló jegyzőkönyvben határozzák meg részletesen. A Bizottság és az Európai Központi Bank jelentéseiben a piacok integrációjának eredményeit, a folyó fizetési mérlegek helyzetét és alakulását, továbbá a fajlagos bérköltségek alakulását és az egyéb árindexeket is figyelembe kell venni. A Tanács, a Bizottság javaslata alapján, európai határozatot fogad el, amelyben megállapítja, hogy mely eltéréssel rendelkező tagállamok teljesítik a szükséges feltételeket, és az érintett tagállamokra vonatkozó eltérést megszünteti. Abban az esetben, ha ilyen határozatot fogadtak el, a Tanács, a Bizottság javaslata alapján, európai rendeletben vagy határozatban visszavonhatatlanul rögzíti azt az átváltási arányt, amelyen az euró az érintett tagállam pénznemének helyébe lép, és meghatározza az eurónak mint közös valutának a szóban forgó tagállamban történő bevezetéséhez szükséges egyéb intézkedéseket. A Tanács, az Európai Központi Bankkal folytatott konzultációt követően, az érintett tagállam, illetve azon tagállamok képviselőinek egyhangú szavazatával határoz, amelyek pénzneme az euró.

Amennyiben és amíg vannak eltéréssel rendelkező tagállamok, az Európai Központi Bank ezen tagállamok tekintetében erősíti a nemzeti központi bankok közötti együttműködést, erősíti a tagállamok monetáris politikáinak összehangolását az árstabilitás biztosítása céljából, felügyeli az árfolyam-mechanizmus működését, konzultációkat tart a nemzeti központi bankok hatáskörébe tartozó, a pénzügyi szervezetek és piacok stabilitását érintő kérdésekben, ugyanakkor ellátja az Európai Együttműködési Alap egykori feladatait, amelyeket később az Európai Monetáris Intézet vett át.

A szolidaritás elvének megfelelően, az eltéréssel rendelkező tagállamok szervei és szervezetei árfolyam-politikájukat közös érdekű ügyként kezelik, ugyanakkor pedig figyelembe veszik az árfolyam-mechanizmus keretén belüli együttműködés terén szerzett tapasztalataikat.

Abban az esetben, ha egy eltéréssel rendelkező tagállam fizetési mérlege tekintetében a mérleg egészének egyensúlyhiányából vagy a rendelkezésre álló deviza típusából adódóan nehézségekkel küzd vagy ilyen nehézségek bekövetkezése komolyan fenyegeti, és ezek a nehézségek alkalmasak különösen a belső piac működésének vagy a közös kereskedelempolitika megvalósításának veszélyeztetésére, a Bizottság haladéktalanul megvizsgálja az érintett állam helyzetét és azokat az intézkedéseket, amelyeket ez az állam az Alkotmánynak megfelelően minden rendelkezésére álló eszközzel megtett vagy megtehet. Ezt követően a Bizottság megjelöli, hogy milyen intézkedések elfogadását javasolja az érintett tagállamnak. Ha az eltéréssel rendelkező tagállam által hozott és a Bizottság által javasolt intézkedések elégteleneknek bizonyulnak a felmerült vagy fenyegető nehézségek leküzdéséhez, a Bizottság kölcsönös segítségnyújtásra és ehhez megfelelő módszerekre tesz javaslatot a Tanácsnak. Ez utóbbi rendeletben vagy határozatban elhatározza a kölcsönös segédnyújtást, meghatározza ennek feltételeit és részletes szabályait.

Amennyiben a Tanács nem adja meg a segítséget, vagy ha a kölcsönös segédnyújtás és a behozott intézkedések nem elégségesek, felhatalmazzák a nehézséggel küzdő, eltéréssel rendelkező tagállamot arra, hogy védőintézkedéseket tegyen, amelyek feltételeit és részletes szabályait a Bizottság határozza meg. A felhatalmazás vissza-vonható, részletes szabályai pedig módosíthatók.

Mindez jól elfogadott létérdek.

(Az Európai Alkotmány magyar nyelvű szövege meg-tekinthető a: www.kulugyminiszterium.hu honlapon)